

nes valent 162. 2. c. 1. §. 2. Ut si donator res a se donata alienaverit, vel pignoraverit, donationem revocare non intelligatur. c. 5. 1. Ut parentes liberorum ita donec, ut reliquo liberorum tamen suppletur et qualsi fratribus legitimis & ut ingratis non revocant hereditatem adire, cogantur. Etiam paenite 92. Ut mulieres quas filii donaverit, quasi ab ingratis, post secundas nuptias recte renop. dicit 2. c. 2. Ut donationes Imperatoris privato homine tacta non egerint infumatione, & e contra 52. c. 2. Ut mortis causa donatio res legatis comparantur, & ne infumatione indigantur 87. in print. De donationibus curialium & ut deusio donare non possit etiam mortis causa 87. c. 1. De donationibus a curialibus sedis 101.

De publicis iudicis, accusationibus & exhibitiis reis, & eorum cunctis.

Ut rei criminum editio legitim s' evocantur 134. c. 5. Ne mu veres ex carceribus includantur pro privato aut fiscalis debito: & ut pro crimine in monasterio aut aereario continetur, neve monasteriorum, aut aereario, & uia actione de propria monasterio aut aereario transire 134. c. 9.

De adulterio.

Quemadmodum maritus uxorem adulterio accusare debet 117. c. 8. s. 4. de adulterio. De pena adulteri & mulieris adul. c. 134. c. 10. Ut adulterio praefumatur, qui ter aut solenniter non desinit cum uxore alterius colloqui, & ut repertus a marito cum uxore loquitur, in eum 116.

ANTONII CONTII, JC.
& in Biturigum Metropoli Doctoris Ordinarii
P R A E F A T I O
IN LIBRUM NOVELLARUM.

Intridixerat Iustinianus ullam legem imperiale extra Corpus Codicis legi. 1. 1. C de emendatione Codicis; sed non sine uilla exceptione: adiecit enim, nisi postea varia rerum natura aliquid novum crearet, quod imperiali constitutione indigeret: quod si evenisset, novam legem congregationem pollicitus est, que Novellarum nomine constitutionum significaretur. Porro ipsis accidit: & vix novus Codex promulgatus erat, cum interpellatus Imperator constitutionem de heredibus & Falcidia edidit; vix altero mense post editum Codicem, ut qui editus sit 16. Kal. Deo ipso Imperatore IV Consule: novella autem constitutione de heredibus data est Kalend. Jan. Belisario viro clarissimo Consule. Scriptis subinde & sequentibus mensibus atque annis alias novellas ad extremum Imperii sui annum, que omnes in unam congregationem relate, novelle appellatae sunt constitutiones. Sane Gregorius Pontifex Romanus (qui vix triginta annis post Iustinianum scriptis) constitutiones novellarum vocat 1. q. 1. c. 37. Ceterum pauca illarum constitutionum Latino sermone primum sunt edite, que etiam bodie ab aliis ex Greco in Latinum factis, stylis integratitate discerni possunt. Cetera omnes Graeca prima lingua composite, quod & Grecis jam hominibus & proceribus uteretur Iustinianus, lingue Latina ut plurimum ignorans, & firmum atque stabile Imperium in Graecia obtineret, in Latio vero jam illo tempore an. epi. atque dubium. Ad Latinorum tamen hominum usum, & ex Graeca in latinam linguam translate & constitutiones fuerunt, eodem vel certe non longo post tempore: Illa est iugurtha & salebro, aquae ut ita dicam barbara hec tralatio que bodie habetur. Verum id non omnino veteris interpretis culpa accidit arbitror, tametsi illum ab omni culpa vindicare meum non sit. Paruit enim legi Iustinianae, que ita demum in aliam linguam leges transformari perivit. Si modo sub eodem ordine eademque verborum consequentia, id est, eo genere, quod Graci & zōdā dicunt, transferrentur Tanta C. de vet. juri encl. Metuebat enim, ne si vulgaris illa transferendi libertas passim permitteretur, novae ex verbis legi subvirentur calumniae, & occasione illis legibus, ut variis & ambiguis, non parendi Itaque & veteres illi septuaginta Bibliorum interpretes & qui novum Domini & Salvatoris nostri Testamentum transulerunt, & veteres Aristotelis interpretes eandem convertendi religionem & formidinibus oculis habuerunt. Verba enim potius quam phrasēs converterunt. Scripsit Dionysius Exiguus (qui utique temporibus floruit Anastasi Imperatoris) in prefatione Conciliorum Graecorum a se tralatorum, tantum fuisse præse tralationis confusione, ut regulas ecclesiasticas de integro transferre coactu sit. Nihil igitur cause est, cur hoc solo argumento, non esse hanc veterem tralationem novellarum dicamus, quod confusa & spinosa sit. Quid & certis indiciis demonstro, est veterem & a temporibus fere Iustiniani huc usque transmissam? Gregorius primus, qui fuit illis fere temporibus ejus tralationis verbis utitur, eaque prolixo recitat apud Gratian. 1. q. 1. c. 35. Item in decreto tit. de testib. c. 2. ubi c. ult. Nov. 90. de testib. recitat. In Concio quoque Parisiensis (quod constat esse antiquissimum & tempore S. Ludovici factum) recitat ex tralatione integer locus ex Novella scil. 123. ubi etiam Constit. 123. appellatur. Locus extat apud Ivonem Episcopum Carmonensem pannomias sua parte quinta. Iam vero leges Caroli M. filiorumque eius & nepotum, hac tralatione plene sunt. Sanctus denique Isidorus (qui fuit istidem fere temporibus, quibus Gregorius prius) in libro canonum ecclasiasticorum integrum Novell. 42. de depositione Anthimi, &c ex eadem veteri tralatione sumpsit: quamecumque eisdem Isidoro post vulgatas novem collationes idcirco adscripsi. Pretermoto innumeris veterum Pontificum scripta: Mittio Iovonis, Burchardi, Graziani, Ioh. Salesberiensis scripta, & rhapsodias que multas paginas bujus tralationis continent. Vnus post illos inventus est Iherius, qui non solum tralationis, sed etiam totius sententiae & libri fidem elevarat, & a quadam Monacho librum tam verbosum & alephatum scripsit: quem optimis rationibus ab Azzone confutatum legimus. Iisdem autem temporibus, quibus illa tralatio facta est, preedit & ha-

possit ubivis interfiri, at non in templo 117. c. 15. Ne quis luxurietur contra naturam 77. & 141. De muliere raptu palla 143.

De sepulcro violato.

De pena ex mortis cadaver mortui interri prohibentis 60. c. 1.

De penitentia omnium moderatione 134. c. 13.

De exactionibus sive delegationibus tributorum 128.

De factis & armis.

De mendicantibus va'idis.

De ignavis & mendicantibus validis coenacis vide Novell. 80. c. 5.

De re militari.

De militum transitu & introitu 130. Milites ne privatorum possessionibus defendendis in-

IN NOMINE DOMINI DEI NOSTRI JESU CHRISTI.

INCIPIT

LIBER · CONSTITUTIONUM
NOVELLARUM²
D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PERPETUI AUGUSTI
COLLATIO PRIMA.³

TIT. 4. L
DE S HEREDIBUS⁴ ET FALCIDIA⁵.
NOVELLA 8. CONSTIT. PRIMA.

Imperator Iustinianus Augustus, Joanni gloriissimo sacrum per Orientem praetoriorum praefecto, iterum exconsule & patricio.

P R E F A T I O.

Ocupatis nobis circa totius Reipublicæ curas, & parvum 9 nihil eligentibus cogitate, sed quatenus Persia quidem conquiescant, Vandali⁶ vero cum Mauris obedient, & Carchedonii⁷ antiquam recipientes habeant liberatem, Tzani⁸ autem nunc primum sub Romanorum facti republica, inter subiectos habentur: (quod nondum haecens, nisi sub imperio nostro dedit Romanis Deus) incurrit etiam propria sollicitudines a nostris subiectis semper nuntiantur, quarum quidem singulis damus competentem formam. Quacunque vero frequenti modo potiuntur⁹ per partes auxilio, possibilia tamen sunt scripta legi, ut communem omnibus praestent (in quibus opus habent) utilitatem: [per testam] in plebem: cautione¹⁰ videlicet prius ab eius facta, secundum quod perfornam vel rerum receptor modus: quia¹¹ res accipientes, agent in eis quae res voluerint testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire: (hoc est 34. coheres, aut legatarius, aut fideicommissarius, aut servus libertate honoratus) tunc quod aut fident, adiiciatur aliis rebus: & licentia praebatur & legatariis, & fideicommissariis, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessario ex lege præcipiunt¹², in plus autem totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum¹³ esse expresse jam demonstrat.

§. 1. Si quis autem non implens quod dispositum est, sed¹⁴ dum competit ei qui honoratus est, quod relatum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum¹⁵ esse expresse jam demonstrat.

§. 2. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum¹⁶ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fideicommissarius, aut servus libertate honoratus, sed quidem illorum fuerit, dari quibusdam aut fieri constituerunt: indevenit, & legitima potiuntur¹⁷ per partes auxilio, possibilia tamen sunt scripta legi, ut communem omnibus praestent (in quibus opus habent) utilitatem: [per testam] in plebem: cautione¹⁸ videlicet prius ab eius facta, secundum quod perfornam vel rerum receptor modus: quia¹⁹ res accipientes, agent in eis quae res voluerint testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire: (hoc est 34. coheres, aut legatarius, aut fideicommissarius, aut servus libertate honoratus) tunc quod aut fident, adiiciatur aliis rebus: & licentia praebatur & legatariis, & fideicommissariis, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessario ex lege præcipiunt²⁰, in plus autem totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²¹ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fideicommissarius, aut servus libertate honoratus, sed quidem illorum fuerit, dari quibusdam aut fieri constituerunt: indevenit, & legitima potiuntur²² per partes auxilio, possibilia tamen sunt scripta legi, ut communem omnibus praestent (in quibus opus habent) utilitatem: [per testam] in plebem: cautione²³ videlicet prius ab eius facta, secundum quod perfornam vel rerum receptor modus: quia²⁴ res accipientes, agent in eis quae res voluerint testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire: (hoc est 34. coheres, aut legatarius, aut fideicommissarius, aut servus libertate honoratus) tunc quod aut fident, adiiciatur aliis rebus: & licentia praebatur & legatariis, & fideicommissariis, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessario ex lege præcipiunt²⁵, in plus autem totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²⁶ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fideicommissarius, aut servus libertate honoratus, sed quidem illorum fuerit, dari quibusdam aut fieri constituerunt: indevenit, & legitima potiuntur²⁷ per partes auxilio, possibilia tamen sunt scripta legi, ut communem omnibus praestent (in quibus opus habent) utilitatem: [per testam] in plebem: cautione²⁸ videlicet prius ab eius facta, secundum quod perfornam vel rerum receptor modus: quia²⁹ res accipientes, agent in eis quae res voluerint testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire: (hoc est 34. coheres, aut legatarius, aut fideicommissarius, aut servus libertate honoratus) tunc quod aut fident, adiiciatur aliis rebus: & licentia praebatur & legatariis, & fideicommissariis, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessario ex lege præcipiunt³⁰, in plus autem totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³¹ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fideicommissarius, aut servus libertate honoratus, sed quidem illorum fuerit, dari quibusdam aut fieri constituerunt: indevenit, & legitima potiuntur³² per partes auxilio, possibilia tamen sunt scripta legi, ut communem omnibus praestent (in quibus opus habent) utilitatem: [per testam] in plebem: cautione³³ videlicet prius ab eius facta, secundum quod perfornam vel rerum receptor modus: quia³⁴ res accipientes, agent in eis quae res voluerint testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire: (hoc est 34. coheres, aut legatarius, aut fideicommissarius, aut servus libertate honoratus) tunc quod aut fident, adiiciatur aliis rebus: & licentia praebatur & legatariis, & fideicommissariis, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessario ex lege præcipiunt³⁵, in plus autem totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³⁶ esse expresse jam demonstrat.

C A P. I.
Si heres legata solvere noluerit.

His igitur³⁷ a nobis praordinatis, sancimus eos qui ab aliquibus scripti sunt heredes, aut meruerunt fideicommissaria, per universitatem forsan, aut per speciem majori parte aut in legato, aut in fideicommissario honoratus,

aut per speciem, aut legatum, necessitatem habere, quæcumque testator & honorans eos, disponuerit, omni modo ex complete³⁸, si quod præcipit, legitimum fit³⁹, aut si non illud aliqua lex prohibeat⁴⁰, vel si non fiat ab eo qui honoratus est, camen ratum⁴¹ esse expresse jam demonstrat.

§. 1. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴² esse expresse jam demonstrat.

§. 2. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴³ esse expresse jam demonstrat.

§. 3. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴⁴ esse expresse jam demonstrat.

§. 4. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴⁵ esse expresse jam demonstrat.

§. 5. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴⁶ esse expresse jam demonstrat.

§. 6. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴⁷ esse expresse jam demonstrat.

§. 7. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴⁸ esse expresse jam demonstrat.

§. 8. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴⁹ esse expresse jam demonstrat.

§. 9. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁵⁰ esse expresse jam demonstrat.

§. 10. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁵¹ esse expresse jam demonstrat.

§. 11. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁵² esse expresse jam demonstrat.

§. 12. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁵³ esse expresse jam demonstrat.

§. 13. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁵⁴ esse expresse jam demonstrat.

§. 14. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁵⁵ esse expresse jam demonstrat.

§. 15. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁵⁶ esse expresse jam demonstrat.

§. 16. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁵⁷ esse expresse jam demonstrat.